

Oponentský posudek na disertační práci Mgr. Jana Jakuba Zlámaného:

Teorie SUR – Výcviková komunita jako terciální rodina.

Školitel: doc. PhDr. Oldřich Čálek, CSc.

Katedra psychologie FF UK, oborová rada obecné psychologie

Předložená práce je pozoruhodná z několika hledisek. Otevírá téma efektu psychoterapie, což je jednou z nejobtížnějších oblastí psychologického výzkumu a vedle toho se orientuje na systém SUR, tedy na něco, co je v našem regionu (a svým způsobem i ve světovém měřítku) jedinečné.

Je vcelku zbytečné dokládat proč je zkoumání psychoterapeutického efektu tak obtížné a současně také tak žádoucí. Existuje o tom řada odborných pojednání a autor předloženého textu je také po zásluze uvádí a komentuje. Pochopitelně v čele jsou uváděné práce právě našich odborníků, ba dokonce zakladatelů, především Jaroslava Skály a jeho žáků a následovníků (St. Kratochvíla, A. Šimka, J. Růžičky, O. Čálka a dalších). Na tomto místě jen konstatuji své mírné překvapení, že nikde není zmíněn Ferdinand Knobloch, který se u nás výrazně zasazoval o komunitní podobu terapie.

Autor se zaměřuje na uchopení a teoretické zachycení podstaty tzv. BIG SUR komunit. Ty se objevily na počátku devadesátých let jako osobitá podoba Skálových představ o komunitní terapii. Autor také uvádí hlavní rysy tohoto modelu (viz str. 14 a další). Jaké to byly jiné podoby, modely existující v té době? Autor práce je nezmiňuje a nepopisuje. Jak byly svoji podobou a podstatou daleko od BIG SUR? Pod názvem SUR probíhá dlouhou řadu let mnoho komunitních výcviků (někde složených až ze čtyř skupin). Měly všechny stejnou pravděpodobnost být zařazené do autorova výzkumu, anebo jak probíhal výběr oněch do tohoto zkoumání zařazených?

Práce má srozumitelné členění, přiměřený rozsah, opírá se o úctyhodné množství odborných studií a má také dobrou grafickou podobu. Velkou práci si autor dal s promyšlením výzkumného designu a vůbec metodologickým základem. Z pečlivé terminologické analýzy vysvítá, jak je těžké stručně a jasně popsat to, co je to onen systém SUR, o kterém mnozí běžně hovoří a považují jej (oprávněně) za terapeutickou standardu. A dále se, mimo jiné, autor zamýšlí nad tím, jak odlišit efekt sociálního a terapeutického působení komunity od vlivů běžného života. To je vážný problém pro všechny dlouhodobější terapie. Oprávněnost této otázky je podložena také pochopitelným tlakem zdravotních pojišťoven, které žádají podložený důkaz o efektivitě psychoterapeutické intervence. Při hlubším promyšlení se však vynořuje myšlenka, zda je vůbec takové dělení a tázání smysluplné. Psychoterapie se snaží o kvalitnější život klientů – a to pochopitelně ne v ordinacích terapeutů, ani v umělých skupinách nebo komunitách, ale právě v každodenním životě. Od první chvíle se více či méně promítá terapeutický vliv také do onoho běžného života a tyto změny se zase zpět přenášejí do terapeutického procesu. Čistý, samostatný psychoterapeutický proces a vliv vlastně z tohoto hlediska neexistuje a snahy o ev. srovnávací (či dokonce kontrolní) skupiny jsou marné.

Autor práce detailně diskutuje zvolenou kvalitativní metodologii, konkrétně postup tzv. zakotvené teorie. Postup považuji za adekvátní. V předvýzkumu si autor vytipoval čtyři oblasti změn (detaily viz práce sama), jejichž podobu následně hledal v analýze písemných záznamů frekventantů řady běhů komunitního výcviku BIG SUR. Metodologická část práce (založená na zmíněné zakotvené teorii a

triangulovaná dalšími vybranými zdroji dat) je poměrně rozsáhlá, ale ilustruje přitom autorovu snahu o maximální možnou přesnost. Vše ústí do návrhu představy paradigmatického modelu (viz str. 108). Jako čtenář uvažuji, jak často a jak silně autor např. zapochyboval o spolehlivosti oné enormní analytické práce v situaci, kdy ji všechnu prováděl on sám (pokud jsem v textu nepřehlédl jinou skutečnost).

V práci je veliké množství zajímavých a významných momentů z oblasti metodologie i psychoterapie a není možné projít detailně vše. Čtenářsky je také zajímavé sledovat autorovy úvahy nad vznikem a rozvojem filosofie systému SUR. V období do roku 1989 plnil jistě neopakovatelnou roli kombinace výcviku a hledání a upevňování své identity v tehdejší společenské atmosféře. Naštěstí mohl Jaroslav Skála i v devadesátých letech systém rozvíjet a „hlídat“ jeho homogenitu. Je otázkou, nakolik se během oněch desetiletí posunul důraz jednotlivých účinných faktorů (jak je autor rámcově vytyčil a jak je i v analyzovaném materiálu nachází) – mám na mysli ony čtyři, které autor sleduje: „Vliv výcviku na osobnost; Změny chování v důsledku výcviku; Vliv výcviku na profesionalitu; Výcvikový systém“.

Diskuse je pojatá jako trojí kritické ohlédnutí. Opět to svědčí o myšlenkové ostražitosti autora.

Očekával bych však ještě Závěr jako samostatný text, který by čtenáři shrnul hlavní autorova zjištění. Takto je třeba je složitěji hledat ...

V textu je mírný zmatek v citacích autorů Gaser, Strauss, Corbinová - vzadu je např. Corbin, Strauss (1999), ale v textu je to několikrát naopak (např. na str. 57). Vzadu je dále Glacer, ale v textu je (správně) Glaser. A co je správně?: Glaser, Strauss 1967, anebo 2006, jak je vzadu v seznamu?

Předložená práce vyhovuje požadavkům kladeným na práce disertační a já ji proto doporučuji k obhajobě.

Praha, 5.4. 2013

Jiří Šípek